

POSUDEK OPONENTA HABILITAČNÍ PRÁCE

Masarykova univerzita

Uchazeč

Habilitační práce

Oponent

**Pracoviště oponenta,
instituce**

Ing. Jan Slavík, Ph.D.

Účinnost plateb za komunální odpad – změna
paradigmatu

doc. Ing. Miroslav Hájek, Ph.D.

Katedra lesnických technologií a staveb
Fakulta lesnická a dřevařská
Česká zemědělská univerzita v Praze

Předložená habilitační práce se zabývá efektivností nástrojů při nakládání s komunálními odpady v České republice. Toto téma považuji za velice aktuální jak z pohledu teoretického a konkrétních podmínek v České republice, tak i z hlediska praktického s ohledem na přípravu nového zákona o odpadech a problémy s komunálními odpady, které obce řeší. Svým zaměřením se jedná o jednu z mála prací, která se touto problematikou u nás zabývá a lze ji také z tohoto důvodu považovat za přínosnou.

Na práci lze ocenit celkový přístup řešení, který je zřejmý ze struktury práce. Zabývá se teoretickými východisky environmentální regulace, zkušenostmi s implementací poplatkových nástrojů a analýzou vlivu vybraných faktorů na nakládání s komunálními odpady. Metodický přístup řešení cíle je uveden především v kapitole 10., neboť analýza řeší vlastní vliv poplatkových systémů a situačních proměnných na nakládání s komunálními odpady. Metodický postup byl zvolen na základě obdobných analýz provedených citovanými autory. Skládá se zejména z mnohonásobného lineárního regresního modelu založeného na metodě nejmenších čtverců a t-testu pro nezávislé výběry. Pro vlastní analýzu bylo důležité mít dostatek dat, která byla získána ve spolupráci se společností EKO-KOM, a.s. Celkem se jednalo o údaje o poplatcích od 5 408 obcí. Otázkou je, proč nejsou v systému data od 733 obcí, když obce mají povinnost tato data vykazovat. Celkově lze zvolený postup a metodiku pro dosažení cíle hodnotit dobře. Vedle vlastního metodického postupu lze ocenit obsáhlou rešerši k jednotlivým okruhům řešení.

V teoretické části zabývající se optimální mírou recyklace na základě environmentální regulace autor dochází k závěru, že teorie nedává dostatečnou oporu pro nalezení této optimální míry. Se zřetelem k cíli politiky EU je zmíněn nezanedbatelný ekonomický dopad na lokální úrovni. V této souvislosti je otázka, zda autor měl k dispozici studii, na jejímž základě byly stanoveny cíle politiky EU v oblasti recyklace a zda v prostudované literatuře je dostatečně řešena otázka celospolečenských přínosů.

S ohledem na charakter nakládání s komunálními odpady hraje důležitou roli lidské jednání, které autor popisuje v kapitole 4 a věnuje mu opodstatněně poměrně hodně místa v práci. Zejména v této kapitole, byť je rešerši zvláště zahraniční literatury, by bylo vhodné popsat rozdíly, resp. podmínky v České republice. V souvislosti s tzv. odpadovým chováním je zde v zásadě rozdělena recyklace a předcházení vzniku odpadů (Baar et al., 2005), což autor dále nepodrobuje podrobnějšímu rozboru, nicméně se jedná o základní pojetí a souvislosti v nakládání s komunálním odpadem. Zejména co se týká morální a sociální normy a zvyků a environmentální hodnoty by bylo zajímavé srovnání s jinými státy a na základě toho popsat z tohoto hlediska situaci v České republice. Nicméně je na str. 37 shrnuto, že záleží, do jaké míry jsou environmentální hodnoty součástí morálních norem nebo tlakem sociálních norem. Dále zmíněné osobnostní rysy je možné brát pro úplnost v úvahu, nicméně je potřebné posuzovat jednání občanů jako celku.

/ kap. 2 je popisováno recyklační chování ve výzkumu v České republice včetně komentáře k autorově publikaci z roku 2018. Jedná se zde o zaměření na skupiny populace s negativním vztahem ke třídění odpadu. Nicméně otázkou je, v čem spočívá jiné chování ve vztahu k třídění odpadů a nakládání s komunálními odpady obecně mezi populací v České republice a v jiných státech, kde je jednání obyvatel na vyšší úrovni.

Ve druhé části práce jsou diskutovány zkušenosti s poplatkovým systémem v odpadech. Jsou popsány typy plateb za komunální odpad (místní daně, paušální platby a variabilní platby) s tím, že je věnována pozornost zejména variabilním platbám a struktuře nákladů na nakládání s komunálním odpadem. Nicméně jak je uvedeno v kapitole 6.5.6 v roce 2015 využívalo 76 % obcí místní poplatky. Zřejmě by bylo přínosné orientovat výzkum více směrem k místním poplatkům již z toho důvodu, že jsou v České republice převážně používány. Lze se domnívat, že je to z důvodu jednoduché administrace, omezeného zatížení platbou obyvatel, nižšího výskytu černých skládek, ale chybějí podrobnější údaje, které jsou částečně doplněny v kapitole 10.

Je zde popsán i systém nulových plateb. Podle uvedené rešerše vyplývá, že nulovými platbami dochází k nadměrné produkci komunálního dopadu a na základě uvedených teoretických příkladů by při zpoplatnění došlo ke snížení produkce odpadů. Tuto teorii by však bylo vhodné opřít o konkrétní poznatky chování obyvatel v podmínkách České republiky. Nejsem zcela přesvědčen, že by uvedená teorie v praxi takto působila. Dokládá to i uvedený odkaz (Ferrara a Mission, 2014) v tom smyslu, že více třídí domácnosti s vyšším smyslem pro občanskou povinnost, nikoliv ti, kteří více platí. Navíc z dosavadního výzkumu není zřejmé, jaké jsou přínosy ze systému nulových sazeb a nelze proto provést jednoznačný závěr.

V kap. 8 jsou vyjmenovány současné možnosti plateb za komunální odpad, včetně jejich hodnocení v návaznosti na výzkum v této oblasti. Není zde doporučení autora z hlediska jeho hodnocení, které platby by byly nejvhodnější a z jakého důvodu. Toto je provedeno až v závěru práce na základě provedené analýzy v kap. 10. Na druhou stranu je třeba brát v úvahu, že nejčastěji se využívá místní poplatek, který preferuje 76 % obcí (2015).

V poslední části práce je provedena analýza, jejímž cílem je posoudit vliv poplatkových systémů a situačních proměnných na systémy nakládání s komunálními odpady. Dále jaký vliv mají různé formy motivací na nelegální způsoby nakládání s komunálními odpady. Z výsledku porovnání použití místního poplatku na jedné straně a poplatků a úhrad na straně druhé (Tab. 11) lze konstatovat, že autor prokázal motivaci při využití poplatků a úhrad k třídění a snížení množství odpadů. Z hlediska snížení množství směsného komunálního odpadu by bylo dobré vědět, jak bylo tohoto snížení dosaženo, protože jenom tříděním to není. Toto však nebylo předmětem výzkumu. Zajímavý poznatek je na základě obdobného porovnání podle velikostí obcí. Zde je v případě využití místních poplatků celková výtěžnost a výtěžnost papíru vyšší. Z Tab. 18 potom vyplývá, jak je důležitý motivační systém při použití místních poplatků a že lze dosáhnout tímto způsobem poměrně významné výtěžnosti.

Za velmi podstatné považuji porovnání způsobů plateb a výskytu černých skládek. Z Tab. 20 je zřejmé, že při využití místních poplatků je výskyt černých skládek méně než poloviční. Při zavádění místních poplatků bylo snížení černých skládek jedním z podstatných argumentů pro tento způsob platby. Významným poznatkem z provedené analýzy je vliv motivačních systémů. Je zřejmé, že motivační systémy mají negativní vliv a podporují černé skládky.

Výsledky analýzy lze shrnout v tom smyslu, že jestliže chce obec snížit produkci směsného komunálního odpadu, měla by zvolit variabilní typy plateb, tzn. poplatky nebo úhrady podle zákona o odpadech. Tato volba je podpořena i tím závěrem, že variabilní platby jsou z tohoto pohledu významnější než situační proměnné. Ze závěrů regresní analýzy vyplývá, že v tomto případě dojde ke snížení produkce směsného komunálního odpadu s tím, že toto nesouvisí s tříděním odpadu, které závisí na dostupnosti sběrné sítě.

Na základě závěrů z provedené analýzy lze konstatovat, že záleží na obci, jakých cílů chce dosáhnout v oblasti nakládání s komunálními odpady a podle toho použít jednotlivé nástroje. Na těchto závěrech oceňuji, že nejsou jednostranné (například neprosazují pouze poplatky nebo úhrady podle zákona o odpadech), ale je odkazováno na konkrétní potřeby, cíle a problémy obcí a využití celého spektra nástrojů.

Závěrem považuji za nutné vyzdvihnout metodický přístup autora k hodnocení efektivity plateb v oblasti nakládání s komunálními odpady. Je zřejmé, že touto problematikou se zabývá již delší dobu, na druhé straně v práci předkládá výsledky, které ještě nebyly publikované. Předložené výsledky dokládají význam habilitační práce pro teorii i praktické využití v podmínkách České republiky i v mezinárodním kontextu.

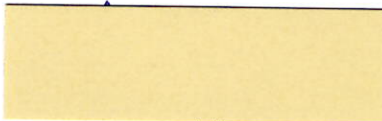
Dotazy oponenta k obhajobě habilitační práce

- 1) Lze v souvislosti s tzv. recyklačním chováním v České republice charakterizovat rozdíly vůči státům, kde přístup k recyklaci a nakládání s komunálními odpady je na vyšší úrovni?
- 2) Jaký je Váš názor na poplatek navržený v novém zákoně o odpadech, resp. jak byste upravil současný systém poplatků?
- 3) Jak lze vysvětlit poměrně značný rozdíl mezi produkcí směsného komunálního odpadu (Tab. 11) v případě místního poplatku a poplatku (vč. úhrady)?
- 4) Jaký lze očekávat vliv strategie oběhového hospodářství, jako nového (moderního) přístupu na nakládání s komunálními odpady v ČR.

Závěr

Habilitační práce Ing. Jana Slavíka, Ph.D., „Účinnost plateb za komunální odpad – změna paradigmatu“ **splňuje** požadavky standardně kladené na habilitační práce v oboru Veřejná ekonomie.

V Praze dne 19. 5. 2019

.....
podpis